

Beszámoló a „Budapest – nemzetközi nagyváros” c. konferenciáról

Az MTA Regionális Kutatások Központjának budapesti osztálya 1998. május 12-én tudományos tanácskozást rendezett a Magyar Tudományos Akadémia kistermében „Budapest – nemzetközi nagyváros” címmel, ahol a kutatók a magyar főváros növekvő nemzetközi szerepére vonatkozó legfrissebb gazdaság- és társadalomföldrajzi vizsgálataikról számoltak be.

A „Magyarország az ezredfordulón” címet viselő, és az MTA Nemzeti Stratégiai Kutatási Program keretébe illeszkedő, csaknem két éve tartó vizsgálatorozatba több akadémiai és felsőoktatási intézmény is bekapcsolódott. A kutatások eddigi eredményeit összegezte az ülészakon elhangzott 8 előadás, amelynek rövidített tartalmát a konferencia résztvevői írott formában is kézhez kapták.

Elsőként ENYEDI György akadémikus „Budapest – kapuváros?” címmel tartott előadást, részletesen kifejtve a településföldrajzban egykor használt, ám mára meglehetősen mellőzött „kapuváros” fogalom tartalmát. Ezt követően sorra vette mindazokat a szerepeket, amellyel a kapuvárosok általában rendelkeznek. (Közéjük tartozik pl. a megfelelő városméret és földrajzi fekvés, a kiterjedt nemzeti és nemzetközi kapcsolatrendszer, a tőke-vonzó képesség, a fejlett infrastruktúra, a képzett munkaerő-állomány, a magas szintű üzleti szolgáltatások, a minőségi életet nyújtani képes városi környezet, a konfliktust kezelni tudó várospolitika.) Budapest rendelkezik e sajátságok többségével, így a magyar főváros lényegében alkalmas a kapu-szerep betöltésére – összegezte mondanivalóját ENYEDI akadémikus.

Budapest nemzetközi gazdasági, politikai és szellemi életben való részvételének nagy ívű történeti áttekintésére vállalkozott a tanácskozás második előadója, BELUSZKY Pál, aki előbb a magyar főváros történelmét a nemzetközi életben való aktív, ill. passzív periódusokra osztotta, majd részletesen szövegezte Budapest „nemzetközileg aktív” időszakairól. Ez utóbbi periódusok közül is kiemelte BELUSZKY P. az 1850–1918 közötti Magyar Monarchia politikai-gazdasági viszonyai között.

A főváros nemzetközi jellegének sajátos elemével, az építészeti örökséggel foglalkozott előadásában a következő felszólaló, ERŐ Zoltán. Ő szintén a városfejlődés nagy történeti periódusaiból vezette le Budapestnek az európai kultúrtörténetben betöltött szerepét, hangsúlyozva, hogy az építészeti örökség legfőbb üzenete, a főváros nemzetköziségének lényege: a regionalizmus. Ílymódon Budapest épített környezetén jól nyomon követhető, hogy mikor kötődött szorosabban vagy lazábban a főváros a városfejlődést meghatározó európai központokhoz, és mikor szorult hosszabb időre a perifériára e tekintetben.

Az európai építészeti centrumokhoz való kapcsolódás lehetőségét nagyban befolyásolta a „közvetítők” (az országban letelepedő külföldi mesterek, ill. a külföldön tanuló, majd tapasztalataikat itthon kamatoztató magyar építészek) száma és a hazai építészeti megtermékenyítő ereje. Így válhatott a főváros építészeti örökségén belül a nemzetközi jelleg szimbólumává a Lánchíd: külföldről hozta az ötletet gr. SZÉCHENYI István, William CLARK tervezte, angol acélból Adam CLARK építette, a híd városképet meghatározó formáját pedig ismét magyar hidtervezők alakították ki.

Homlokegyenest ellenkező témával foglalkozott a tanácskozáson a negyedik előadó, IVÁNYI György, aki Budapest pénzügyi központtá válásának lehetőségeit elemezte, sorra véve mindazokat a feltételeket, amelyek megléte nélkülözhetetlen egy ilyen szerephez. Kifejtette, hogy a magyar fővárosban még számos olyan alapvető pénzügyi infrastruktúra-elem hiányzik, amely nélkül Budapestnek nincs esélye a pénzügyi központtá váláshoz Kelet-Közép-Európában (pl. ellentmondásos az adószabályozás, részlegesen valósul csak meg a nemzetközi pénzügyi normák követése, gyakran nem kellő mértékű a

pénzügyben tevékenykedők szakmai felkészültsége). Mindezek a negatívumok akadályokat jelentenek a hazai tőkepiac fejlődése előtt, amelynek központja Budapest.

„Magyarország és Budapest részvétele az új keletű nemzetközi migrációban” címet viselte EKE Pálné előadása, jelezve, hogy a magyar főváros nemzetközi jellegének egy újabb vonásával ismerkedhet meg a konferencia hallgatósága. Az előadó először röviden áttekintette az Európában zajló K–Ny irányú migráció múltját és jelenét, majd szólt a nemzetközi népességmozgások várható alakulásáról is. Megállapította, hogy az 1980-as évek vége óta Magyarország a térség egyik fő befogadó országává vált, s az országterületen – mindenekelőtt a fővárosban – igen magas volument ért el az illegális munkavállalók tömege. A legálisan és illegálisan Budapesten tartózkodók növekvő száma a helyi lakosság egyes csoportjainál negatív véleményt vált ki a külföldiek befogadását illetően, noha arányuk nálunk lényegesen alacsonyabb, mint Nyugat-Európa számos országában.

Infrastrukturális témával, a főváros közlekedési szerepkörének markáns változásával foglalkozott a konferencia két további előadása. FLEISCHER Tamás Budapest regionális szerepkörének és a magyar autópálya hálózat főváros-centrikusságának összefüggéseit taglalta, MOLNÁR László pedig a főváros regionális közlekedési csomóponttá válásának esélyeit vázolta a Magyarországot érintő nemzetközi főúthálózat továbbfejlesztési terveinek tükrében. A tartalmilag egymáshoz szorosan kapcsolódó előadások egyaránt fontosnak tartották a főváros európai elérhetőségének növelését, ugyanakkor a belterület mentesítését a növekvő gépjárműforgalom ártalmas hatásai alól.

A tanácskozás utolsó előadójaként a Budapest-vizsgálatokat koordináló BARTA Györgyi összefoglalta az elhangzottakat, majd feltette a kérdést: az eddigi kutatási eredmények alapján vajon nemzetközi városnak tekinthető-e ma Budapest? A válasz természetesen még nem lehet egyértelmű: bár a nemzetköziesedés számos vonása megjelent és továbbfejlődik Budapest gazdasági-társadalmi arculatában, ám jelenleg a főváros még csak a nemzetközi várossá válás kibontakozó fázisában van. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy ez a folyamat igen látványos és erőteljes, ami viszonylag rövid időn belül meghozhatja a gyümölcsét. Következésképpen Budapest a 21. sz.-ot valószínűleg már a nemzetközi nagyvárosok népes táborába tartozóként fogja megkezdeni (legalábbis a jelenlegi folyamatok tartóssága esetén erre minden esélye megvan).

Az igen tartalmas és magas színvonalú előadásokat végighallgatva a tanácskozás résztvevői elégedetten állhattak fel székükről. Meggyőződhetnek ugyanis arról, hogy a Budapest-kutatás területén – a városkutatáshoz kapcsolódó számos rokontudománnyal együtt – a földrajztudomány újabb jelentős lépést tett előre.

Az MTA Regionális Kutatások Központja a fenti kutatási program keretében elkészült, táblázatokkal, ábrákkal és idegen nyelvű összefoglalókkal kiegészített tanulmányokat egységes kötetben is meg kívánja jelentetni.

TINER TIBOR